

Kiss Gábor Ferenc

## GYORSCSAPATOK: SZERVEZÉS ÉS ELSŐ ALKALMAZÁS 1938

Tanulmányunkban a Magyar Királyi Honvédség egyik legújabb fegyvernemének, a létrehozás kezdeti stádiumában lévő gyorsalakulatok szervezése és azoknak első bevetése kerülnek bemutatásra. 1938-ig a hadseregen belül a gyorsanmozgó csapatokat 2 lovasdandár, összesen 4 huszárezreddel<sup>1</sup>, a 7 vegyesdandárhoz beosztott, dandáronkénti 1 kerékpáros zászlóalj, 1 huszárszázad és 1 kisharcokocsiszázad, illetve egy gépkocsiszócsoport<sup>2</sup> 1 gépkocsizó-zászlóaljjal s 1 páncéljárműves-osztállyal (1 páncélgépkocsi- és 2 harcokocsiszázad) jelentette. A páncélos „erőt” képviselő 90 db Ansaldo<sup>3</sup> páncélost a páncéljárműves osztályba és a vegyesdandárok páncélosszázadaiba osztották be.<sup>4</sup>

A korábban, főleg elméleti téren folyó fejlesztést a gyakorlat csak sokára követhette. A gazdasági és politikai tényezők együtt hatása következtében erre csak 1938-tól kerülhetett sor. Látni fogjuk majd, hogy ez sem ment zökkenőmentesen, mivel a korlátozott források egy jelentős részét a fejlesztések mellett a későbbiekben is felemésztették az évről-évre megismétlődő, elcsatolt területekre való bevonulások, s az új területek katonai megszervezése is jelentős erőforrásokat kívánt. Politikai szempontból talán leglényegesebb, hogy Németország Hitler hatalomra kerülése után offenzív külpolitikába kezdett. Az új külpolitikai irányvonal egyik legfontosabb eleme a versaillesi békeszerződésben előírt katonai korlátozások lebontása, s ezzel a mind nyíltabbá váló hadseregfejlesztés háttérének biztosítása. Másik fontos elem, hogy igyekezett a békerendszer által létrehozott hatalmi viszonyokat megváltoztatni.<sup>5</sup> Mindkét tekintetben elért siker Magyarország számára is megkönnyítette a hadsereg mind nyíltabbá váló fejlesztését. Miután 1938. február 27-én a megszűnt Magyarországon a Népszövetség pénzügyi ellenőrzése, lehetővé vált az új fegyverkezési program meghirdetése.<sup>6</sup> Ezután 1938. március 5-én Darányi Kálmán miniszterelnök győri beszédében meghirdette fegyverkezési programját, az ún. győri programot. Gyakorlatilag ezt a kész helyzetet legitímálta az 1938. augusztus 22-én Bledben megkötött egyezmény. A megállapodás-

<sup>1</sup> 1930. október 1-től nyíltan felállított seregtestek, melyeket 1 lovashadosztályba vontak össze. Tóth Sándor: A Horthy-hadsereg szervezete (1920–1944.) 1. rész. Hadtörténelmi Közlemények 1958. 1–2. sz. 51–70. (továbbiakban: Tóth 1958.) 62.

<sup>2</sup> 1932. október 1.-vel állították fel: 3 puskás, egy páncélgépkocsi- és egy könnyű harcokocsi századból, 2 gépvontatású tarack ütegből és egy motorkerékpáros szakaszból. Tóth 1958. 62–63.

<sup>3</sup> Tömeg: 3.2 tonna. Fegyverzet: 2 db 8 mm-es géppuska. Páncélzat: 6–13.5 mm. Sebesség: 42 km/h. Bonhardt Attila – Sárhidai Gyula – Winkler László: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete. Budapest, 1992, Zrínyi Kiadó. 54.

<sup>4</sup> Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: A Magyar Királyi Honvédség. 1919–1945. Budapest, 1987, Zrínyi Katonai Kiadó. 100–101.

<sup>5</sup> Ormos Mária – Majoros István: Európa a nemzetközi küzdőtéren. Budapest, 1998, Osiris Kiadó. (továbbiakban: Ormos 1998.) 366–386.

<sup>6</sup> Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919–1945. Budapest, 1988, Kossuth Könyvkiadó. (továbbiakban: Juhász 1988.) 172.

ban Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia megnemtámadási egyezményért cserébe elismerte Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát.<sup>7</sup>

A győri program alapjául 1 milliárd pengős keretből 600 millió pengőt közvetlenül a honvédségre terveztek költeni. A programot 5 év alatt akarták végrehajtani, a Huba hadrend keretei között 3 ütemben.<sup>8</sup> A hadrend első ütemében 107 000 fő béke-, és 250 000 fő hadilétszámú haderő megteremtése volt a cél, amely szervezetileg 3 hadseregből, ezen belül 7 hadtestből, (21 gyalog-, 2 lovas-, 2 gépkocsizó-, és 1 repülődandárból) állt. A későbbiekben a visszacsatolt területeken, – Felvidéken és Észak-Erdélyben – még 2 hadtestben 6 gyalogdandár került felállításra. Az első ütemet 1941-re végrehajtották, a 2. és 3. ütem eredeti formában való végrehajtását – melyekben a minőségi fejlesztésekre helyeződött volna a hangsúly, különösen a páncélos- és légierők terén – már a háború megakadályozta.<sup>9</sup>

Első lépésben a már meglévő lovasdandárok kiépítésével és a gépkocsizó csoportra alapozva, az 1937/38-as kiképzési év közepette a 8000. sz. eln.1/a–1938. rendelet alapján 1938. május 1-től két lovasdandár, valamint rögtönzésszerűen, átmeneti jelleggel egy gépkocsizó dandár került felállításra. A rendelet alapján a felállításra elsősorban a meglévő alakulatokat használták fel. Az 1. gépkocsizó dandár felállítását elhalasztva, elsőként a 2. gépkocsizó dandár felállítására került sor, amelyet a gépkocsizó csoport átszervezésével állítottak föl s a felállítással megszüntették 1. kerékpáros gyalogsági parancsnoki állást. Ekkor állítják fel a 4. gépkocsizó-zászlóalj a gépkocsizó-csoport gépkocsizó-zászlóaljából – a többi zászlóalj később kerül felállításra – s a meglévő 2., 3., 4. vegyesdandár gépjárműves századokból<sup>10</sup> és gépkocsizó csoport gépkocsi kiképző osztályából szervezik meg a dandár 2. felderítő-zászlóalját. A lovasdandárok kisharckocsiszázadai kiképzési okokból a RUISK, ill a 2. felderítő-zászlóalj alárendeltségébe maradnak. A lovasdandárokat kiegészítik az 1. és 2. lovasdandár-tüzérezreddel, amelyek 2-2 lovas-tüzérosztályból állnak, a gépkocsizó dandár pedig gépvontatású könnyűtarackos osztályt kap. Mindkét típusú seregstennél kerékpáros-zászlóaljak (gépkocsizó dandár 3, lovasdandár: 2) 1 légvédelmi-gépágyús szakasz és gépkocsizó, illetve kerékpáros (1., 2.) utászszázad kerül beállításra. A gyors felállítás célja nem csak a szervezés korábbi elkezdése volt, hanem a végleges szervezet kialakításhoz tapasztalatok begyűjtése s hogy megfelelő kiképzett személyi állomány álljon rendelkezésre.<sup>11</sup>

A meglévő szervezetről és új csapat szervezési tapasztalatairól a gyorsfegyvernem szemlélőjének<sup>12</sup> 1938. november 1-i jelentéséből értesülhetünk. Az új csapatok szellemét, fegyelmét, fellépését kifogástalannak tartja, ugyanakkor számos szervezési, ki-

<sup>7</sup> Halmossy Dénes: Nemzetközi szerződések. 1918–1945. Budapest, 1983, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Gondolat Könyvkiadó. (továbbiakban: Halmossy 1983.) 439–440.

<sup>8</sup> Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs. Főszerk.: Sipos Péter, szerk.: Ravasz István. Budapest, 1997, Petit Real Könyvkiadó. (továbbiakban: Lexikon 1997.) 134–135.

<sup>9</sup> Lexikon 1997. 183.

<sup>10</sup> A vegyesdandár gépjárműves századok Ansaldo kisharckocsikkal felszerelt alakulatok.

<sup>11</sup> HL. Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke iratai. (továbbiakban: HL Vkf.) 2383. eln. 1. 1938. Gépkocsizó és lov. dd-ok rögtönzött felállítása (kiépítése).

<sup>12</sup> Ekkor Gorondy-Novák Elemér altábornagy tölti be a posztot: 1938.05.01–1938.12.31. Magyar Királyi Honvédség Főparancsnoka gyorscsapatok szemlélője, 1939.01.01.–1940.03.01. között mint a Magyar Királyi Honvédség Főparancsnoka lovassági és gyorscsapatok szemlélője. Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Budapest, 2003, Ister. 386.

képzési, anyagi, alkalmazási és vezetési hiányosságra hívja fel a figyelmet. E szerint a problémák megoldásának leghatékonyabb eszköze egy magasabb parancsnokság, a Gyorshadtest parancsnokság létrehozása lehetne<sup>13</sup>, mely a fegyvernemi szemléltői feladatokat is elláthatná. A huszárezredeknel, a gépkocsizó- és kerékpáros zászlóaljknál páncéljárműves század, az utóbbiaknál egy gépvontatású üteg beállítására lenne szükség. A felderítő-osztályba páncélgépkocsi-század, lánctalpas páncéltörő ágyú és légvédelmi gépágyú alkalmazandó. A tisztikar számára alapos, a fegyvernemi sajátosságokra kihegyezett kiképzésre van szükség, melyben a harcászati és technikai ismeretek egyaránt ötvöződnek: csak így lehet kihasználni az új, zömében gépesített fegyvernem előnyeit, így lehet helyes módon alkalmazni. A gyorseregtestként való teljes értékű hadrafoghatósághoz pótolni kell az anyagi hiányokat, a csapatokat békében is felemelt békeállományon kell tartani. Kiderül az is, hogy tapasztalatok és szabályzatok híján a már felállított egységek gyakorlatilag tancsapatként funkcionálnak. A jövődjő fejlesztés egyik kiemelkedő feladatának egy páncélosdandár felállítását tartják.<sup>14</sup> A jelentés felvetéseit részben a megjelenő 18.000/eln. 1/a – 1938. rendelet orvosolta, de a későbbiekben látni fogjuk, a felállítás sok tekintetben nem tudott túllépni a hiányosságokon.

A Legfelsőbb Hadúr elhatározásából 1938. június 14-én adták az 1938-39-es évre vonatkozó szervezési intézkedéseket. 18.000/eln. 1/a – 1938. számú rendeletben került kiadásra a honvédség 1920 óta talán legjelentősebb fejlesztési programja.<sup>15</sup> A rendelet gyakorlatilag megvetette az alapjait a gyorsfegyvernemnek, a korábbi ideiglenes állapotról kiindulva rögzítette a következő év céljait. A fejlesztés nagyságrendjét az alábbi táblázat szemlélteti:<sup>16</sup>

Békében	Gyal. zlj.	Vad.zlj.	Gr.szd.	Kp.zlj	Gk.zlj.	Lov. szd	Pc.jmű. oszt
1938-ben volt	42	7	7	7	1	31	10
1939-ben lesz	63	0	0	8 zlj., 7 szd., 17 szak	6 1/2	35	10
Változás	+21	-7	-7	+ 1 zlj., 7 szd., 17 szak	+ 5 1/2	+4	0

1938. október 1-től új seregtestként – új szervezéssel – jelenik meg az 1. és 2. gépkocsizó-dandár. A dandárok gyalogságát a már meglévő 4. gépkocsizó-zászlóaljjal együtt az újonnan alakult 1., 2., 3., 5., 6. gépkocsizó-zászlóaljak alkották, melyeket a vegyesdandárok vadászzászlóaljaiból és gránátoszászadaiból jöttek létre:

<sup>13</sup> Ez később meg is valósul: 1940 március 1-vel állítják fel a gyorsan mozgó seregtestek összefogására a Gyorshadtest parancsnokságot. Lexikon 1997.

<sup>14</sup> HL Vkf 3688. eln. 1. 1938. Gyorscsapatok szemléltőjének javaslatai.

<sup>15</sup> HL Vkf 2687. 1938. eln. 1. Szervezési intézkedések 1938/39. évre. 634.

<sup>16</sup> HL Vkf 2687. 1938. eln. 1. Szervezési intézkedések 1938/39. évre. 632–633. Rövidítések: zlj.: zászlóalj; szd.: század; oszt.: osztály; gyal: gyalog; vad.: vadász; gr.: gránátos; kp.: kerékpáros; lov.: lovas; pc.jmű.: páncéljárműves.

Felállítandó alakulat	Felállító alakulat
1. gépkocsizó zászlóalj	1. vadász zászlóalj, 1. gránátos század
2. gépkocsizó zászlóalj	7. vadász zászlóalj, 7. gránátos század
3. gépkocsizó zászlóalj	5. vadász zászlóalj, 5. gránátos század
5. gépkocsizó zászlóalj	6. vadász zászlóalj, 6. gránátos század
6. gépkocsizó zászlóalj	2. vadász zászlóalj, 2. gránátos század

A kerékpáros-zászlóaljok nehézfegyvereinek – többek között 1 kisharcokocsiszakasz is megjelent – és puskásszázadainak számát növelték – létrehozva a harmadik puskásszázadot –, ugyanígy nőtt a huszárezredek tűzereje és létszáma is. Mind a lovas, mind pedig a gépkocsizó dandár hadrendjébe került a lovas- és gépkocsizó egységeken kívül 2 kerékpáros zászlóalj, illetve páncélosokkal felszerelt alakulat. Ez a gépkocsizó dandároknál dandáronként egy felderítő-zászlóaljat (1 gépkocsizó-gyalogszázad, 1 páncélgépkocsi-század és 1 kisharcokocsiszázad, valamint az 1. felderítő-zászlóaljnál a RUISK páncélvonat század), melyeknek gépkocsizó gyalogszázadait a megszűnő 4. vadász-zászlóaljból állítják fel, a lovasdandároknál pedig egy kisharcokocsiszázadot jelentett.<sup>17</sup> Az 1. gépkocsizó dandár 1. felderítő zászlóalj a RUISK-ből (Rendőőrjanc Iskola, a páncéloscsapatok fedő alakulata) jön létre<sup>18</sup>, míg 2. felderítő zászlóalj (2. gépkocsizó dandár) a 2. vegyesdandár 2. gépjármű századából alakul meg.<sup>19</sup> A dandárok légvédelmigépgyús-szakaszát üteggé kellett kiegészíteni. Összesítve a gépkocsizó dandár szervezete 3 gépkocsizó-, 2 kerékpáros-zászlóaljból, 1 gépkocsizó tüzérsztyályból, 1 felderítő-zászlóaljból s 1 gépkocsizó utászszázadból, 1 távbeszélőszakaszból állt. A lovasdandárba pedig a 2 huszárezreden kívül 2 kerékpáros-zászlóalj, 1 fogatolt és egy gépvontatású tüzérsztyály, 1 kisharcokocsiszázad került.

A gyorseregtestek alá rendelt kerékpáros-zászlóaljakat a 8–15. számozott zászlóaljak adják, melyeket az 1–7. kerékpáros-zászlóaljak és a 3 gránátos századdal megerősített 3. vadász-zászlóalj által felállított új kerékpáros-zászlóalj jelenti. Ezen zászlóaljak elosztása:

Seregtest	Beosztott kerékpáros-zászlóalj (zárójelben a zászlóalj korábbi számozása)
1. gépkocsizó dandár	8. (2.), 9. (7.)
2. gépkocsizó dandár	10. (3.), 11., (3. vadász-zászlóaljból)
1. lovasdandár	12. (6.), 13. (5.)
2. lovasdandár	14. (1.), 15. (4.),

A huszárezredek megerősítés céljából ezredenként egy lovas-géppuskás és egy páncéltörőágyús század beállítását tervezték s az ezredközvetlen lövegszakasz helyett pedig huszárüteg szervezését tűzték ki célul.

A szervezés üteme azonban elmaradt a kívánalmaktól, ezért az 1938-39-es eseményekben csak a 2. gépkocsizó dandárt lehetett mozgósítani, mivel az 1. gépkocsizó dandár

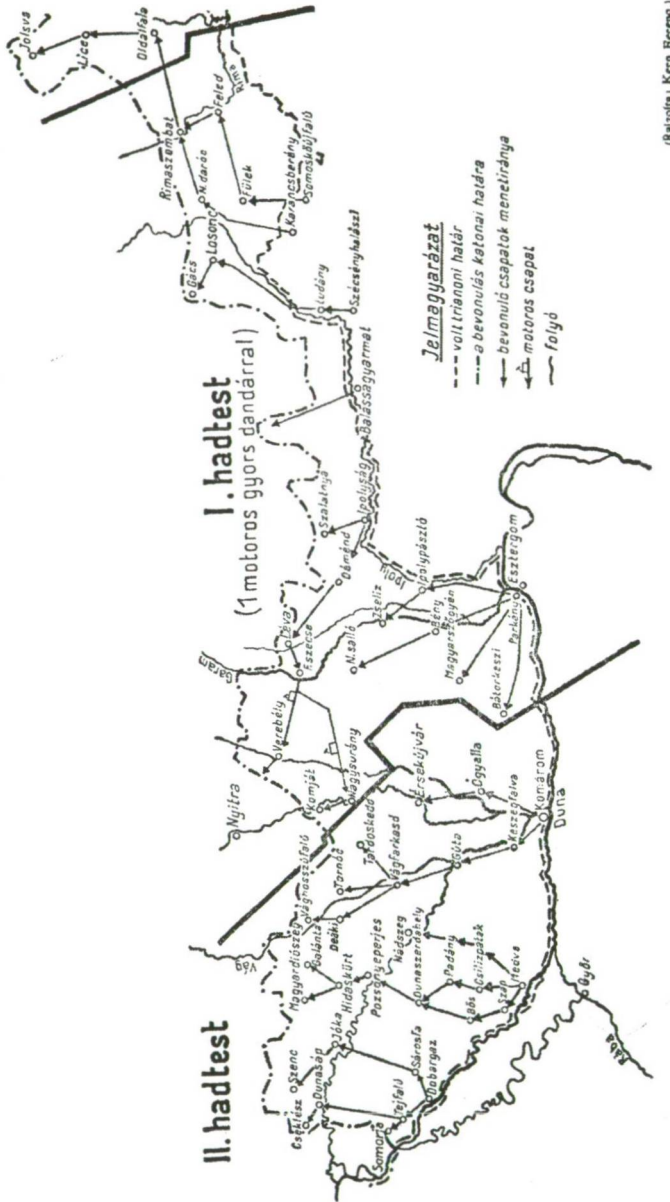
<sup>17</sup> A gépkocsizó gyalogszázad a felderítő-zászlóaljak tervezett motorkerékpáros százada helyett alakul meg. Az 1. és 2. lovasdandárok kisharcocsi századait a sorrendben a 6. vegyesdandár gépjármű százada, illetve az 5. vegyesdandár gépjármű százada adja.

<sup>18</sup> Kisharcocsi-századát a 1. vegyesdandár 1. gépjármű százada alkotja.

<sup>19</sup> Páncélgépkocsi szakasza a gépkocsizó csoportból kerül át.

még nem volt bevethető állapotban. Ebben az állapotban vetették be a csapatokat 1938 novemberében és 1939 márciusában is, mivel a szervezési elképzelések egyik alkalomra sem valósultak meg.<sup>20</sup>

A BEVONULÓ HADTESTEK TERÜLETSÁVJA ÉS MENETVONALA



A bevonuló magyar erők területsávja és menetvonala I.

<sup>20</sup> HL Vkf 2687. 1938. eln. 1. Szervezési intézkedések 1938/39. évre.



metországhoz csatolásához.<sup>21</sup> Ezzel az akcióval egyrészt végzetesen meggyengítette a csehszlovák államot, mivel az elvesztette legértékesebb iparvidékét és a Birodalommal szembeni erőrendszerét,<sup>22</sup> másrészt bátorítást adott más területi követelések és szeparatista tendenciák számára. Ebben a helyzetben lépett fel Magyarország is. A müncheni konferencián aláírt jegyzőkönyv kimondta, hogy a magyar és lengyel kérdést a konferencia után az érintett kormányoknak kell rendezni. Ha ez nem következik be, kilátásba helyezte a Münchenben érdekelt 4 nagyhatalom újabb nemzetközi konferenciáját.<sup>23</sup> Ennek szellemében indultak meg a magyar és a csehszlovák fél között október 9-én a komáromi tárgyalások, s október 5-én ezzel párhuzamosan sor került – hasonlóan a lengyelekhez – szabadcsapatok<sup>24</sup> bevetésére. Október 13-án a tárgyalások eredmény nélkül megszakadtak és ezután került sor 1938. november 2-án az első bécsi döntésre, mely a Felvidékből 12 400 km<sup>2</sup>-nyi, zömében magyarlakta területet jutatott vissza Magyarországnak.<sup>25</sup> A visszacsatolandó területek csehszlovákok általi kiürítését és magyarok általi megszállását a honvédség kijelölt alakulatainak november 5-én kezdődően november 10-ig kellett végrehajtania.<sup>26</sup>

Az 1938. évi honvédségi zárógyakorlatot szeptember 15-én be kellett volna fejezni és a behívottakat 17-én kellett volna elbocsátani. Ez azonban csehszlovák események miatt nem valósulhatott meg.

A honvédelmi miniszter elrendelte, hogy az 1., 2., 6., 7.<sup>27</sup> vegyesdandárok – a bevonuláskor már hadtestek – csapatai ne vonuljanak be békeelhelyezési körleteikbe a gyakorlat után, hanem maradjanak a zárógyakorlat során elfoglalt körleteikben.<sup>28</sup> Ezen egységek a csehszlovák határtól délre kb. 50 km-es sávban helyezkedtek el. Diplomáciai nyomásgyakorlás céljából az 1. és 2. vegyesdandárok csapatait közelebb vonták a határhoz. E rendelkezés szerint a 2. gépkocsizódandárnak Bánk, Rétság, Tolmács környékére, míg a 2. lovasdandárnak Salgótarján, Somoskőújfalu, Karancsság térségébe kellett áttelepülni. Az 1. lovasdandár pedig Zemplénagárd, Lácza, Kisrosvágy, Nagyrosvágy, Ricse, Révleányvásár térségét kellett hogy elérje, részben vasúton, részben közúti menettel.<sup>29</sup> A repülőalakulatok parancsot kaptak, hogy október 7-én délre teljes készenlétben álljanak. A csapatok harcértéke elég vegyes képet mutatott. Érzékelhető, hogy a Huba hadrend által meghatározott keretek még messze nincsenek kitöltve, sem személyileg, sem anyagilag. Ezt valamennyire ellensúlyozhatta, hogy az „*Erkölcsei állapot és hangulat általában lelkes és igen jó.*”<sup>30</sup> De jelentkeznek problémák is, mivel a bevonultaknak gon-

<sup>21</sup> Ormos 1998. 393–396.

<sup>22</sup> Ormos 1998. 397.

<sup>23</sup> Halmossy 1983. 446.

<sup>24</sup> Ez az ún. Rongyosgárda, a honvéd vezérkar 5. osztály vezetője, Homlok Sándor ezredes és Kozma Miklós által felállított és irányított szabadcsapat. Lexikon 1997. 392.

<sup>25</sup> Juhász 1988. 194–195.

<sup>26</sup> Halmossy 1983. 449.

<sup>27</sup> A területileg érintett budapesti (1.), székesfehérvári (2.) debreceni (6.) és miskolci (7.) vegyesdandárokról van szó.

<sup>28</sup> HL Vkf 3168. 1938. eln. 1. Kik rendelkezések a szervezési változások elhalasztása kapcsán. Kihelyezés meghosszabbítása az 1. vdd.-nál, 2. gk. dd.-nál és a 2. lov. dd.-nál.; Nagy Vilmos: A Felvidék katonai felszabadítása. Hadtörténelmi Közlemények 1939. 151–186. (továbbiakban: Nagy 1939.) 157.

<sup>29</sup> Uo. 158.

<sup>30</sup> HL Vkf 3263. 1938. eln. 1. Harcérték jelentések kiadása. Összesítés. 1–4. A jelentés a szept-

dot okozott az otthon maradtokról való gondoskodás. A többi alakulathoz hasonlóan gyorscsapatoknak is, kiemelt helyzetük ellenére bizonyos hiányosságokkal kellett megküzdenie. A szervezés kezdeti stádiumára utal, hogy az 1. lovasdandár 5. és 6. kerékpároszászlóaljai hiányt szenvedtek gépkocsikban, de az 5. kerékpárosoknál hiányzott 500 ing, 300 gatyá, 613 nadrágszija, 953 db sátorfelszerelés is. A dandár 7. kisharcokocsiszázadának 2 járműve javítás miatt nem volt bevethető állapotban.<sup>31</sup> Szeptember 30-ra a behívások és visszatartások következtében a Honvédség 8001 tiszt, 2480 tiszt vizsgát tett karpaszományos, 220 012 fős legénység létszámmal rendelkezett. A gyorseregtesteknél az előbbi sorrendben a 2. gépkocsizódandár 235 – 62 – 6322, az 1. lovasdandár 252 – 50 – 7961, a 2. lovasdandár pedig 264 – 85 – 8494 fővel rendelkezett.<sup>32</sup>

Október 6-án a magyar hadvezetésnek a hírszerzés és bevezetett légifelderítés<sup>33</sup> alapján következő kép állt rendelkezésre a szembenálló csehszlovák haderőről:

A zöm Cseh- és Morvaországban vonult fel, magyar csapatokkal szemben 5-6 hadosztály és 1 gyorsadosztály állomásozik. A 9 hadosztály hadseregközvetlen alakulatokkal a pozsonyi hídfőtől Magyarorszáig, Párkány, Esztergom vonaláig, míg a 10. hadosztály ettől keletre Salgótarjánig állt. A 10. hadosztálytól keletre a 17., 11., és 12. hadosztályok álltak védelemben. A légi egységek zöme Pöstyénben, míg 3 bombázószázad Galgócon és Nyitrán, valamint vadászrepülő-egységek Pozsonyszőlösön települtek. Pozsonynál állomásoztak a folyamerők, valamint a várostól nyugatra és keletre aknazárat hoztak létre. Tartalékként Trencsén körzetében, a Vág völgyében 5-6 hadosztály, a 9. tartalékhadosztály Szered, a 3. gyorsadosztály pedig (2 zászlóalj, 10 lovas század, 7 üteg, 3 páncélos század és 1 repülő század) pedig Lévánál állomásozott. A csapatok erkölcsi értéke megrendült, különösen a 70%-ban szlovák és magyar legénységből álló 9. és 10. hadosztálynál. Keményebb ellenállásra csak a pozsonyi hídfőben, az Ipoly menti erődítésekben, illetve ott lehetett számítani, ahol cseh tisztek és altisztek vezették az alakulatokat. Elképzelések voltak arra az esetre is, ha a cseh helyzet romlása miatt a honvédség átlépi a határ és felszabadítja a Csallóközt.

Október 9-i komáromi tárgyalások eredményeképpen a Honvédség megszállta az Ipolyságot és a sátoraljaújhelyi állomást, melyeknek átadásába a cseh fél belegyezett. Az akcióra a vezérkar főnöke elrendelte, hogy a 2. lovasdandár és a 6/2. gyalogsági parancsnok egységei október 11-ig 16 óráig vonuljanak fel. Október 10-én az 1. vegyesdandár parancsot kapott a 11-i megszálláshoz. Utasították, hogy az 1. kerékpáros zászlóaljat és a gépkocsizódandár egy gépvontatású ütegét Hontra, az 1. gyalogezredet zómével és 3 üteggel pedig Drégelypalánk és Nagyoroszi területére vonja előre. Az 1. vegyesdandár kapott parancsot, hogy 11-én 12 órai kezdettel szállja meg Ipolyság városait. Beszámolóik szerint a megszállás rendben végbement.<sup>34</sup> Miután a német és az olasz vezér – a Führer és a Duce – Bécsben eldöntötte a csehszlovák–magyar vitát, a honvédség feladata pusztán a megszállás maradt. A megszállásra mozgósított hadtestek<sup>35</sup> szervezetszerű dandáraikkal

---

tember végi állapotokat tükrözi.

<sup>31</sup> HL Vkf 3263. 1938. eln. 1. Harcérték jelentések kiadása. Összesítés. 4–5.

<sup>32</sup> HL Vkf 3314. 1938. eln. 1. Létszámadatok 1938. IX. 30-ról.

<sup>33</sup> A légifelderítés bevezetésére utal: HL Vkf 3342. eln. 1. 1938. 1. sz. rep. felderítési jelentés

<sup>34</sup> Nagy 1939. 159–161.

<sup>35</sup> A egész honvédség mozgósítására október 13-án, még az I. bécsi döntés előtt került sor. Ravasz István: Területi visszacsatolások. In ... és újfent hadiüdők! (avagy: a „boldog békeidők” nem térnek vissza. 1939–1945. Szerk.: Ravasz István. Budapest, 2005, Petit Real Könyvki-



vonultak fel, a VI. hadtest kivételével, amely csak a 17. gyalogdandárt vetette be. A 2. gépkocsizó- és 2. lovasdandárt az I. hadtest, míg a 1. lovasdandárt a VI. hadtest alárendeltségébe helyezték. Az „Ipoly” rendelet szerint november 3-án 13 órakor kellett megkezdeni a határra való felzárkózást<sup>36</sup>, hogy 5-én megkezdhessék a bevonulást. Nyugatról keletre haladva a Csallóközt a II., az Ipoly térségét az I., Rozsnyó és Kassa körzetét a VII., Munkácsot és Ungvárt a VI. hadtest vette birtokba.<sup>37</sup> Eközben, még november 3-án a bevonulásra kijelölt erők, határbiztosító, repülő-, légvédelmi és folyami alakulatok kivételével elrendelték a békeállományra való visszatérést.<sup>38</sup>

Mivel a diplomáciai megoldás kizárta a harccselekményeket, így a bevonuló magyar erők és a csehszlovák csapatok között nem is került sor összecsapásra. Ez a nyers erőviszonyokat nézve, talán szerencsésnek is tekinthető, hiszen ha összehasonlítjuk a két hadsereget, a fejlesztés elején tartó honvédségnek a frissen felállított motorizált egységeivel, gyakorlatilag harcok nélkül – mint későbbiekben látni fogjuk – nehézséget okozott volna a határmenti erődökre támaszkodó, fentebb bemutatott csehszlovák védelem megtörése.<sup>39</sup>

Vezetési szempontból vizsgálva az eseményeket, a hadtest- és az alárendelt seregtestek parancsnokai teljesen tájékozatlanok voltak a helyzetről s az esetleges feladatokról. A csapattisztek véleménye szerint az ellentmondó intézkedések nyugtalanságot okoztak a csapatnál és vezetésben egyaránt. A hadművelleti intézkedéseket a hadtestparancsnokságok gépiesen továbbították, emiatt az intézkedés sokszor ellentmondott a valós helyzetnek. A központból érkező közegek sokszor a hadtest tudta nélkül intézkedtek. A csapatoknál hiányoztak az esetleges támadáshoz szükséges segédletek, és az erődök megtámadásához szükséges felszerelések (benzines palack, tűzérési lőszer, speciális kézigránát). A szembenálló ellenség erőkről csak kevés információ jutott el a csapatokhoz. Sok intézkedés előbb jelent meg a sajtóban, mint ahogy a hadtestekhez eljutott volna. A tapasztalati jelentés szerint a hadműveletek gyors megindítása elősegítendő a felvonulási segédleteket nem a vkf. 1. osztályon kellene őrizni, hanem már békében, a legszigorúbb titoktartás mellett a hadtestek és gyorseregtest-parancsnokságok számára ki kellene adni. A szállítás egyszerűsítése, gyorsítása érdekében korszerűsíteni kellene a szállításszabályozó tisztek eligazítási rendszerét.<sup>40</sup>

A gyorscsapattestekkel rendelkező VI. hadtest nem volt felkészülve az alárendeltségébe irányított gépkocsizó dandár irányítására, sajátosságaira, míg az I. hadtestnél a gépkocsizó dandárt a számára előírt feladatokra alkalmazták, illetve tervezték alkalmazni. A parancsnokok általában rögtön bevetették őket, s nem várták meg a kedvező helyzetet. Ilyen alkalmazás mellett ez a fegyvernem hamar tönkremegy és szükségben nem lesz bevethető állapotban. Megállapították továbbá, hogy a gépkocsizó dandárt csak hadseregkötelékben lenne érdemes alkalmazni. A vezetést bonyolította, hogy az 1. lovasdandár, miután határra való felzárkózás után a I. hadtest alárendeltségébe került,

adó. 28–33. (továbbiakban: Ravasz 2005.) 28.

<sup>36</sup> Csima János (összeáll.): Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához. 1938–1945. Budapest, 1961, HM Központi Irattár. 17.

<sup>37</sup> Ravasz 2005. 28–29.

<sup>38</sup> HL Vkf 3573. eln. 1. 1938. A honvédség egy részénél a békeállományra és szervezetre való visszatérés.

<sup>39</sup> HL Vkf. 3728. eln. 1. 1939. A tisztek tapasztalatai a külpolitikai feszültséggel kapcsolatban. 147.

<sup>40</sup> Uo. 145.

minden utasítást közvetlenül is megkapott a vezérkartól. A dandár esetében problémát jelentett, hogy a magasabb vezetés nem mindig volt tisztában a helyzettel. Első ütemben elszállásolási körletnek olyan területet kapott, ahol nem állt rendelkezésre elegendő istállózási lehetőség. (Célszerűtlen a lovas seregetestet kedvezőtlen terepen alkalmazni, illetve nem lenne szabad megosztani erőit, illetve légierővel kellett volna támogatni)<sup>41</sup>

A bevonulás tapasztalataiból azt a következtetést vonták le, hogy a lovasdandár-szervezet nem képes a harcászati szabályzatban előírt feladatokat teljesíteni, ezért helyette a lovashadosztály lenne kívánatos, bár az is megállapításra került, hogy anyagi okokból az még nem elérhető struktúra. A hadosztályszervezetre a következő javaslatot teszi a magasabbegységek parancsnokai véleményét tükröző jelentés: 3 huszárezred, 1 lovastüzér-ezred, 1 gépvonatású tüzérosztály, 1 kerékpáros zászlóalj, 1 gépkocsizó zászlóalj, 1 páncélos osztály (1 kis-, 1 közepes harcokcsi, 1 páncélgépkocsi század.

A gyorscsapatok tekintetében célszerűnek tartaná a javaslat, egy, a gyorsanmozgó és tűzerős egységekre épített határvédelem kialakítását.<sup>42</sup>

A gyorscsapatok számára tehát a felvidéki bevonulás, noha nem járt harcérinkezéssel, mégis fontos tapasztalatokat jelentett. Ezeket a honvédelmi vezetés megkísérelte orvosolni. Azt, hogy ez mennyire sikerült, majd a későbbi bevetések alapján lehet megállapítani.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- BONHARDT ATTILA – SÁRHIDAI GYULA – WINKLER LÁSZLÓ: *A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete*. Budapest, 1992, Zrínyi Kiadó.
- CSIMA JÁNOS (összeáll.): *Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához*. 1938–1945. Budapest, 1961, HM Központi Irattár.
- DOMBRÁDY LÓRÁND – TÓTH SÁNDOR: *A Magyar Királyi Honvédség*. 1919–1945. Budapest, 1987, Zrínyi Katonai Kiadó.
- JUHÁSZ GYULA: *Magyarország külpolitikája 1919–1945*. Budapest, 1988, Kossuth Könyvkiadó.
- HALMOSSY DÉNES: *Nemzetközi szerződések*. 1918–1945. Budapest, 1983, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Gondolat Könyvkiadó.
- HL. Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke iratai. *Magyarország a második világháborúban*. Lexikon A–Zs. Főszerk.: Sipos Péter, szerk.: Ravasz István. Budapest, 1997, Petit Real Könyvkiadó.
- ORMOS MÁRIA – MAJOROS ISTVÁN: *Európa a nemzetközi küzdőtéren*. Budapest, 1998, Osiris Kiadó.
- RAVASZ ISTVÁN: Területi visszacsatolások. In ... *és újfent hadiüdők!* (avagy: a „boldog békeidők” nem térnek vissza. 1939–1945. Szerk.: Ravasz István. Budapest, 2005, Petit Real Könyvkiadó. 28–33.
- SZAKÁLY SÁNDOR: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2003, Ister.
- NAGY VILMOS: A Felvidék katonai felszabadítása. *Hadtörténelmi Közlemények* 1939. 151–186.
- TÓTH SÁNDOR: A Horthy-hadsereg szervezete (1920–1944.) 1. rész. *Hadtörténelmi Közlemények* 1958. 1–2. sz.. 51–70.

<sup>41</sup> Uo. 85.

<sup>42</sup> Uo. 168.